

T AAL & CULTUUR

[T] YANKEES, COOKIES EN DOLLARS. HOE NEDERLANDS IS HET AMERIKAANSE ENGELS?

Nicoline van der Sijs is een fenomeen. Zij is van huis uit slaviste, maar de afgelopen decennia heeft zij zich ontwikkeld tot een van de voornaamste historisch-taalkundigen in het Nederlandse taalgebied. Vrijwel ieder jaar verschijnt er een nieuw boek van haar, of meer dan één, en geregeld zijn ze ontzagwekkend dik. En als ze niet dik zijn, dan is er in elk geval ontzagwekkend veel werk voor verzet. Dat zie je niet alleen aan de literatuurlijst — in theorie zou je een flinke literatuurlijst kunnen afdrukken zonder de boeken gelezen te hebben — maar vooral aan de gedegen bewijsvoering voor haar beweringen.

Van der Sijs heeft de afgelopen jaren (ik volg haar werk al lang) een vaste werkmethode ontwikkeld. Vooral bij populairwetenschappelijke studies beperken sommige auteurs zich ertoe de inzichten uit de jongste literatuur samen te vatten. Zo niet Van der Sijs. Als zij een onderwerp bij de kop pakt, dan verzamelt ze alle literatuur die ze over dat onderwerp kan vinden: de primaire en de secundaire bronnen. Vervolgens leest ze alles in chronologische volgorde. Het is, zeker in de letteren, traditie om voort te bouwen op het werk van je voorgangers. Dat kan heel nuttig zijn, maar het kan er bijvoorbeeld ook

toe leiden dat fabeltjes, misverstanden of fouten eindeloos en kritiekloos worden herhaald. Je hebt een ijzeren discipline, veel werkkraft en een kritische geest nodig om de herkomst van dergelijke ongeregelheden op te sporen.

En dat is precies wat Van der Sijs doet. Zij gaat terug naar het begin, leest alles, laat zich niet leiden door vaak herhaalde beweringen, maar zij blijft autonoom en kritisch nadenken over de feiten die uit de bronnen spreken. Juist deze aanpak maakt al haar boeken de moeite waard en dus ook haar jongste studie *Yankees, cookies en dollars*, over de invloed van het Nederlands op de Noord-Amerikaanse talen.

Was daar al iets over geschreven? Ja, haar literatuurlijst telt negen pagina's. Al in de eerste kolom komen we een "ongepubliceerd manuscript" als bron tegen (een *Introduction to Low Dutch Dictionary* van omstreeks 1980), want Van der Sijs beperkt zich niet tot makkelijk toegankelijke bronnen. Gedichten, toneelstukken, kinderboeken, landkaarten, dialectkaarten, cartoons — zij trekt alles uit de kast om haar verhaal te vertellen.

Het resultaat is het eerste overzichtswerk over de geschiedenis van het Nederlands in de Verenigde Staten. Nederlanders en Vlamingen trokken in twee golven naar Amerika: in de zeventiende eeuw en in de negentiende en twintigste eeuw. Over de taalinvloed van die emigratie waren allerlei

Biljet van één Amerikaanse dollar. Het woord “dollar” is afkomstig van het Nederlandse “daalder”.

deelstudies geschreven, maar Van der Sijs geeft met dit boek het eerste complete overzicht. Zij vertelt het verhaal in drie etappes. Na een introductie van ruim honderd pagina's over de geschiedenis van de Nederlandse taal in Noord-Amerika schrijft zij over de Nederlandse woorden die een stempel hebben gedrukt op het Amerikaans-Engels. Die invloed heeft zij vastgelegd in een thematisch glossarium. Zo lezen we over Nederlandse woorden in de Amerikaanse woordenschat op het gebied van voeding, drank en genotmiddelen (*cookie, smear-case, waffle*), in de planten- en dierenwereld (*groundhog* blijkt een vertaling van *aardvarken*), op het gebied van huisraad en dagelijkse gebruiksvoorwerpen (*bake-oven, bed-spread, dobber*), in de kindertaal (*Santa Claus, rolle bolle*), enzovoorts. Het derde en laatste gedeelte van het boek gaat over de invloed van het Nederlands op de Noord-Amerikaanse indianentalen.

Heeft de aanpak van Van der Sijs in dit boek geleid tot nieuwe inzichten? Ja, zoals gezegd geeft zij als eerste een compleet overzicht van dit onderwerp. Maar ook in de woordstudies, die altijd worden onderbouwd met bewijsplaatsen uit de literatuur, zitten soms kleine nieuwigheden. Zo is tot nu toe in de etymologische literatuur tientallen malen beweerd dat het woord *knickerbockers* voor “kniebroek” uiteindelijk teruggaat (via een

schrijverspseudoniem) op de Nederlandse familienaam *Knickerbakker*. Van der Sijs volgt het spoor geduldig terug. Vanaf het boek *A History of New York* dat Washington Irving in 1809 publiceerde onder het pseudoniem Diedrich Knickerbocker, een boek waarin Hollandse kolonisten in kniebroek worden afgebeeld, via de geschiedenis van het geslacht Knickerbocker in de Verenigde Staten, tot de bewering dat die geslachtsnaam teruggaat op een oud beroep. “Moderne bronnen”, schrijft zij, “houden het op de beroepsnaam Knickerbacker, ‘bakker van knikkers’. Dit lijkt echter uiterst onwaarschijnlijk: zou men in de zeventiende eeuw werkelijk voldoende kunnen verdienen met een dergelijk gespecialiseerd beroep? Zeker is dat *knickerbakker*, in welke spelling dan ook, niet in het Nederlands voorkomt, noch als beroepsnaam, noch als persoonsnaam.”

Vervolgens concludeert Van der Sijs dat de geslachtsnaam Knickerbocker waarschijnlijk een verbastering is van de Nederlandse bijnaam *Kinnebak* (“kakement”). De hele reconstructie duurt ruim drie pagina's, maar voor liefhebbers van dit genre is het een genot om haar overtuigende argumentatie te lezen.

Een andere vernieuwing vinden we in de geschiedenis van het woord *yankee* — een woord waar reeds tientallen taalkundigen van naam en

faam hun tanden in hebben gezet. In zes bladzijden zet Van der Sijs alle theorieën geduldig onder elkaar, inclusief hun soms wankel bewijsvoering, om tot de conclusie te komen dat een wijd verbreide theorie in ieder geval niet klopt: *yankee* gaat niet terug op de Vlaamse voornaam Janke (een verkleinvorm van Jan), want in geen enkel ander Nederlandse leenwoord in het Amerikaans-Engels komt de verkleinvorm *-ke* voor. Veel waarschijnlijker is de herleiding tot Jan-Kees.

In de ogen van velen lijken dit wellicht slechts onbeduidende kleinigheden, maar de wetenschap schrijdt nu eenmaal vaak met kleine stappen voort en dat geldt ook voor de historische taalkunde. Van der Sijs zet die stappen in dit boek met verve, vol overtuiging en ook nog eens op zo'n manier dat je het met veel plezier leest.

EWOUDE SANDERS

NICOLINE VAN DER SIJS, *Yankees, cookies en dollars*,
Amsterdam University Press, Amsterdam, 2009, 328 p.
